

Współpraca bibliotek naukowych w zakresie obsługi użytkowników

Organizator: Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej
Warszawa, 23 - 24 września 2002 r.

Dorota Czarnocka-Cieciura*, Dorota Gazicka**

* Instytut Matematyczny PAN. Centralna Biblioteka Matematyczna
Warszawa, ul. Śniadeckich, dorota@impan.gov.pl

** Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN
Centralna Biblioteka Geografii i Ochrony Środowiska
00-818 Warszawa, ul. Twarda 51/55, gazicka@twarda.pan.pl

Warszawskie Porozumienie Bibliotek Polskiej Akademii Nauk

Streszczenie

Historia Porozumienia Instytutów PAN w sprawie komputeryzacji bibliotek- Dzień dzisiejszy Porozumienia: organizacja pracy, prowadzone szkolenia. osiągnięte wyniki. Współpraca z innymi bibliotekami w kraju i zagranicą w tym z: Porozumieniem Biblioteka z Horyzontem, NUKat, KaRo, Biblioteką Narodową, z bibliotekami o zbliżonych tematycznie zbiorach oraz Library of Congress, British Library i in.

Na początku lat dziewięćdziesiątych warszawskie biblioteki Polskiej Akademii Nauk nie współpracowały w zasadzie ze sobą. Współpraca rozwijała się raczej z innymi bibliotekami zbliżonymi profilem gromadzenia zbiorów, jak choćby z bibliotekami wydziałowym polskich uczelni. Większość bibliotek PAN widziała natomiast konieczność sprostania rosnącym wymaganiom, nie tylko własnych czytelników. Ci byli szczególnie wymagający, ponieważ w czasie swoich naukowych zagranicznych wyjazdów, często bywali użytkownikami skomputeryzowanych już bibliotek.

Rok 1995, kiedy to w Instytucie Matematycznym PAN zrodziła się idea wspólnego zakupu jednego zintegrowanego systemu komputerowego dla grupy bibliotek, zaowocował powstaniem Porozumienia Placówek Naukowych PAN w sprawie komputeryzacji bibliotek oraz zakupem, dzięki dotacji Komitetu Badań Naukowych, w grudniu 1996 roku programu Horizon. Wspólne kilkuletnie prace nad implementacją amerykańskiego systemu, w 20 naukowych bibliotekach PAN, zapoczątkowały bardzo bliską współpracą tych bibliotek. Uważamy, że środowisko naszych czytelników bardzo na niej skorzystało. Dlaczego ?

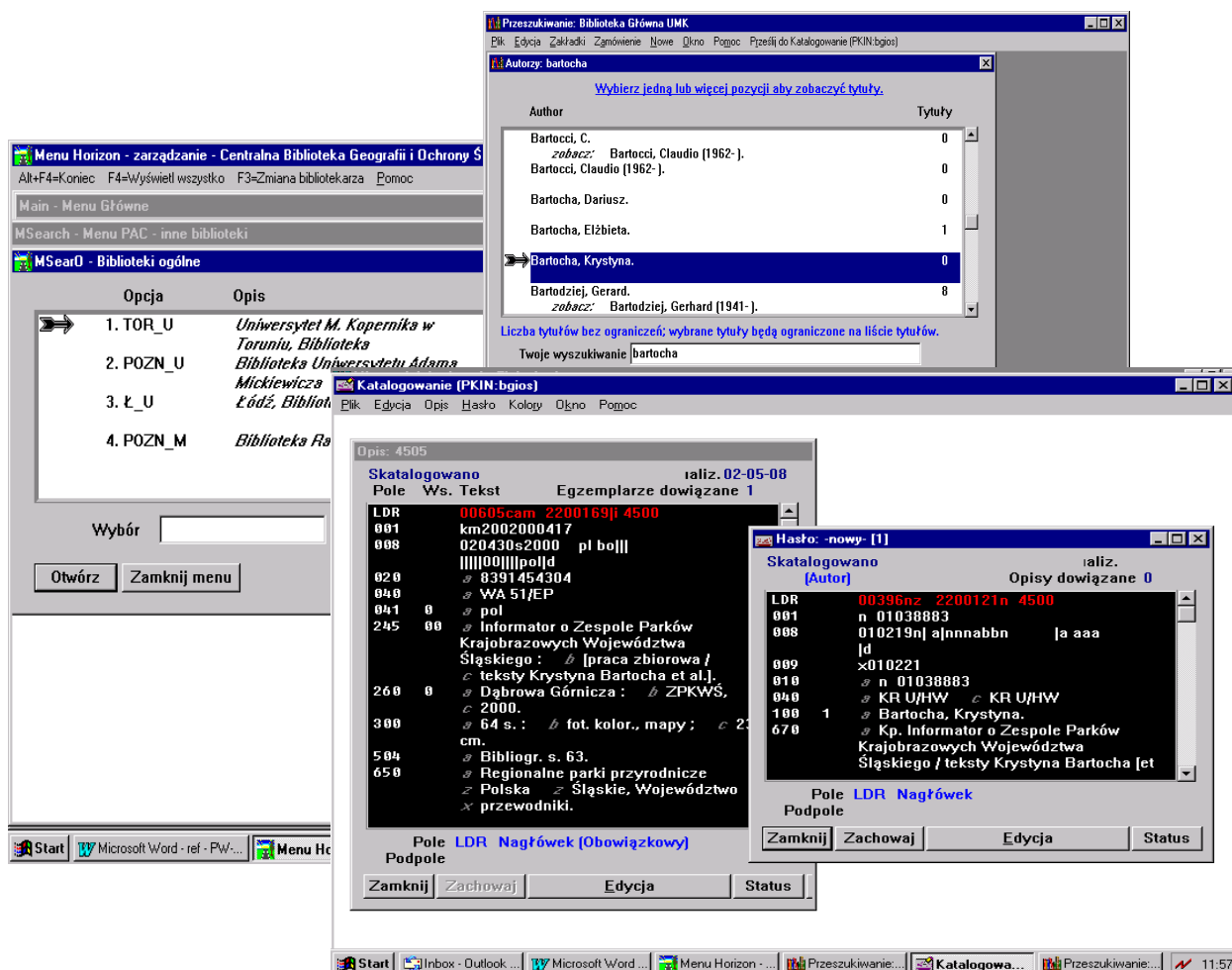
Dzięki współpracy w Porozumieniu wszystkie biblioteki łatwiej przebrnęły przez pierwszy etap wdrażania zintegrowanego systemu bibliotecznego, jakim jest wypełnianie arkuszy przedinstalacyjnych. Ci z Państwa, którzy uczestniczyli w takim zadaniu, wiedzą jaki może ono stanowić problem, zwłaszcza dla biblioteki dziedzinowej zatrudniającej np. trzy - cztery osoby. Kolejnym wspólnym zadaniem było poznanie formatu USMARC, a nauczyliśmy się go w sytuacji gdy nie dostępne były polskie instrukcje i podręczniki.

Przełomem była decyzja o jednakowym ustawieniu wszystkich baz i stworzeniu dla nich jednakowego interfejsu internetowego. W ten sposób mniejsze biblioteki otrzymały prawie gotowy system do pracy. Pojawiające się w czasie pracy z systemem problemy od samego początku dyskutowaliśmy w grupach przedstawicieli poszczególnych bibliotek naszego Porozumienia. Raz dotyczyły one stosowania formatu maszynowego, innym razem były to problemy pojawiające się przy wdrażaniu kolejnych modułów systemu. Dyskusje zaowocowały stworzeniem centrum szkoleniowego (w Bibliotece Instytutu Filozofii i Socjologii PAN),

w którym możliwe było prowadzenie regularnych szkoleń bibliotekarzy, również przy komputerach. Początkowo szkolenia prowadzili bibliotekarze z bibliotek bardziej zaawansowanych we wdrożeniu systemu, a ostatnio zatrudnieni w Porozumieniu bibliotekarz i informatyk systemowy. Chcieliśmy jak najszybciej wyszkolić, jak największą grupę odpowiednio przygotowanych pracowników, którzy będą mogli sprawnie obsługiwać czytelników już w systemie Horizon.

W wielu naszych bibliotekach powstające katalogi komputerowe zasilają rekordy po konwersjach. Nie najlepsze merytorycznie, ale spełniające już funkcje informacyjne. Obecnie w bazach bibliotek Porozumienia znajduje się łącznie: 147 tys. rekordów bibliograficznych, 260 tys. rekordów haseł wzorcowych oraz 220 tys. rekordów pozycji (dane z czerwca br.).

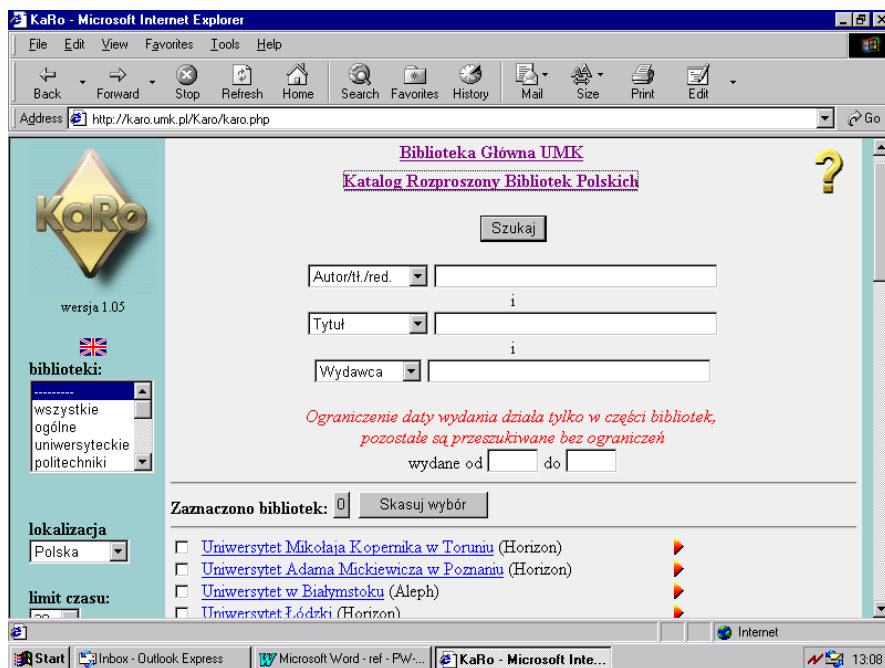
Przystąpienie naszych bibliotek do Porozumienia Biblioteka z Horyzontem otworzyło nowe możliwości. Okazało się, że inne biblioteki użytkujące Horizon borykają się z takimi samymi problemami jak my. Mogliśmy je teraz konsultować na ogólnopolskiej liście dyskusyjnej. Nawiązaliśmy współpracę z Biblioteką Uniwersytecką w Toruniu. Dzięki niej zweryfikowaliśmy ustawienia naszych baz tak, aby móc pobierać rekordy bibliograficzne ze wszystkich bibliotek użytkujących system Horizon, a przede wszystkim rekordy haseł wzorcowych przekonwertowanych przez ośrodek Toruński z Kartoteki Haseł Wzorcowych w Warszawie.

Rys.1 Przykład pobierania hasła wzorcowego i dołączania go do rekordu bibliograficznego

Pierwsza z naszych bibliotek (Centralna Biblioteka Geografii i Ochrony Środowiska) współpracuje już czynnie z Centrum NUKat przesyłając do bazy centralnej rekordy haseł wzorcowych formalnych i rozwinięte hasła przedmiotowe KABA. Kolejne wyrażają wolę rozpoczęcia takiej współpracy.

Blisko dwa lata temu, użytkownicy polskich bibliotek, uzyskali możliwość jednoczesnego przeszukiwania wielu katalogów, a to za sprawą uruchomienia Katalogu Rozproszonego Bibliotek Polskich (KaRo).

Rys.2. Strona główna Katalogu Rozproszonego Bibliotek Polskich (KaRo)

Już dziś wiemy, że jest to nieocenione narzędzie dla naszych czytelników.

Obecnie pracownicy naukowci muszą dokonywać niemal detektywistycznych poszukiwań chcąc, znaleźć w polskich bibliotekach, potrzebne im pozycje. Obcięcie w skali kraju środków finansowych na zakup nowości powoduje, że owszem pozycje zagraniczne znajdują poprzez KaRo, ale niestety najczęściej w bibliotekach zachodnich.

KaRo pomocne jest nie tylko czytelnikom i bibliotekarzom z informacji naukowej, ale także bibliotekarzom gromadzącym i opracowującym zbiory. Możemy np. racjonalniej planować zakupy. W jaki sposób? W katalogu KaRo od razu widoczne są skatalogowane nowości, dlatego możemy zrezygnować z zakupu drogiej pozycji zagranicznej, jeśli znajduje się one w innej np. warszawskiej bibliotece, a pieniądze przeznaczyć na zakup innej potrzebnej książki. Jest to szalenie ważne przy obecnie bardzo skromnych budżetach bibliotek na zakupy.

Bliska współpraca bibliotekarzy przy komputeryzacji bibliotek spowodowała również inne pośrednie korzyści dla naszych czytelników. Poznanie specjalizacji zbiorów zaprzyjaźnionych bibliotek, pozwoliło bibliotekarzom na udzielanie pełniejszej informacji na temat możliwości uzyskania poszukiwanej literatury, ale również na temat innych usług oferowanych przez biblioteki, np. tworzonych czy posiadanych baz tematycznych. Te zagadnienia zaprezentowaliśmy szerzej na konferencji Infobazy 2002. Do upowszechnienia informacji o zbiorach naszych bibliotek przyczyniło się nie tylko KaRo, ale niewątpliwie również witryny internetowe bibliotek. Wiemy, że niejednokrotnie pozostawiają one wiele do życzenia, ale spełniają już podstawową rolę informacyjną. To te nasze działania spowodowały zapewne wyraźne zwiększenie liczby rewersów międzybibliotecznych kierowanych bezpośrednio do naszych bibliotek, a nie poprzez Bibliotekę Narodową. Czytelnicy szybciej otrzymują więc poszukiwaną literaturę. Coraz częściej czytelnicy, z różnych ośrodków akademickich w kraju, decydują się także na przyjazd do naszych bibliotek. Coraz częściej składają również zamówienia telefoniczne i poprzez e-mail, załączając wydruki z naszych katalogów czy baz.

Kontakty interpersonalne między kierownictwem bibliotek pozwalają natomiast na wymianę doświadczeń, które często przekładają się na skuteczniejsze zdobywanie środków

finansowych i lepszą organizację pracy w naszych bibliotekach. Na czym oczywiście również zyskują czytelnicy.

Doświadczenia Porozumienia Bibliotek PAN wskazują, że bliska współpraca polskich bibliotek jest nieodzowna. Może nie tylko znacznie poprawić jakość obsługi czytelników, ale także znacznie obniżyć koszty utrzymania bibliotek i wprowadzania w nich innowacji. Mamy tu na myśli nie tylko współkatalogowanie zbiorów (projekt NUKat), racjonalizację zakupów, uczestnictwo w ogólnopolskich konsorcjach czasopism on-line, współfinansowanie utrzymania systemów komputerowych, ale także inne przedsięwzięcia, np. w zakresie ochrony Narodowego Zasobu Bibliotecznego. Współpraca przy realizacji tego ostatniego zadania wydaje się szczególnie ważna i niezbędna. Pięć bibliotek naszego Porozumienia zaliczonych jest do bibliotek współtworzących Narodowy Zasób Biblioteczny. Zdajemy sobie sprawę z ustawowo nałożonej na nas odpowiedzialności za jego zabezpieczenie, ochronę i archiwizację. We własnym zakresie zrobiliśmy tyle na ile pozwalały finanse naszych instytucji macierzystych. Uważamy, że nie ma sensu, żeby biblioteki o tak nielicznym personelu tworzyły np. ośrodki konserwatorskie i archiwizacyjne. Biblioteki nasze powinny korzystać z ośrodków już istniejących w kraju. Jednak w dobie notorycznego braku środków finansowych na działalność podstawową, bibliotek naszych obecnie po prostu nie stać na korzystanie z ich odpłatnych usług. Liczymy tutaj, że presja całego środowiska bibliotekarskiego pozwoli na uruchomienie, sensownie finansowanego, ogólnopolskiego programu masowego zabezpieczania i archiwizacji zbiorów Narodowego Zasobu Bibliotecznego. Musimy wspólnie przedsięwziąć takie kroki, które pozwolą ocalić te zbiory dla przyszłych pokoleń. W przeciwnym razie, już niedługo, czytelnicy zostaną pozbawieni dostępu do nich.

Można by jeszcze podnieść inne zagadnienia, przy których niezbędna wydaje się współpraca różnych instytucji, jak choćby budowa wirtualnych bibliotek. Kończąc chcemy jedynie podkreślić, że choć przedstawione powyżej zagadnienia, nie w pełni dotyczą bezpośredniej obsługi użytkowników bibliotek, to jednak mają na nią wielki wpływ. Wspólne usuwanie problemów stojących przed bibliotekami znacząco przyczyni się do poprawy obsługi użytkownika. Dlatego uważamy, że obecnie szeroko rozumiana współpraca pomiędzy bibliotekami powinna być w Polsce dalej rozwijana.